

Landskabskarakterområde 15, Skov og overdrevsarealer i bakket terræn ved Møns Klint

Foto 1: Det bugtede skovbryn varierer med græssede overdrevsarealer i Jydelejet, hvor ene og flerstammede bøge danner "små øer" af spredt bevoksning.

Foto 2: Den sydlige del af karakterområdet set fra Høvblege.

Foto 3: Møns Klint.

Nøglekarakter

Variert middel- til småskala landskab domineret af overdrev og skov i bakket terræn som i øst afgrænses af den 100 meter høje kridtklint Møns Klint. Fra den sydlige del af karakterområdet og fra skovbrynet ved Møns Klint er udsigt over Østersøen.

Landskabskarakter

Variert middel- til småskala landskab domineret af skov og græssede overdrev. Afgrænsningen af skoven er bugtet og ujævn, hvorved tunger af skov strækker sig ud i det åbne land. Således skabes en overgangszone mellem det åbne land og skoven bestående af en mosaik af skov, græssede overdrev og dyrkede arealer. Sammen med det kuperede terræn danner disse "skovtunger" lukkede rumlige afgrænsninger. Variationen i landskabet suppleres af spredte bevoksninger af både løv og nål på de græssede overdrevsarealer. Udsigten over Østersøen i den sydlige del af karakterområdet danner kontrast til det varierede rumligt lukkede landskab og er af stor betydning for den landskabelige oplevelse. Karakterområdet ligger generelt højt i terrænet med flere lokale toppe på over 100 m.o.h., hvorfra der er udsigt til enten Østersøen eller vestover ind i landet.

Fra skovbrynet ved Klinten, som udgør den østlige kyststrækning af Møn, findes en storslået udsigt over Østersøen og det tyrkisblå vand, som har en helt særlig farve pga. den hvide kridt holdige havbund og det kridt som vaskes ud af Klinten. Fra udvalgte steder findes spektakulære kig til partier af klinten og stranden, som ligger 100 meter nede.

Landskabstype: Skov og overdrevsdomineret landskab på bakket moræne med høj andel af skrænter betinget af deformationer af kridtundergrunden.

Beliggenhed og afgrænsning

Se kortbilag 1F for afgrænsning.

Landskabskarakterområde 15 udgør den østligste del af Høje Møn. I øst afgrænses området af selve klinten fra Ørekulen i syd til Hellehavns Nakke i nord. Fra Ørekulen ved klinten strækker området sig ind i landet langs en topografisk og arealanvendelsesbetinget grænse i landskabet. Denne grænse går nord om Kraneled til Mandemarke, hvorfra den forløber i nordlig retning op til Klintholm Gods, op forbi Hunosø og videre op til Liselund Slot, for at ende ved kysten vest for Hellehavns Nakke.

Naturgrundlag

Naturregion 2 Ejb_b (E: randmoræne, j: kalkholdig jord, b: småbakket, suffix b: skrænter med hældning mellem 6 og 12 grader)

Se kortbilag 2A for afgrænsning af naturregioner.

Leret randmorænestrøg påvirket af dislocerede kridtflager. De oppressede kridtaflejringer er af afgørende betydning for formen af landskabet bag selve klinten, hvor terrænet er småbakket med høj andel af skrænter med en hældning mellem 6 og 12 grader. Enkelte bakker med hældning over 12 grader forekommer. Disse skrænter er hovedsagelig orienteret i øst-/vestgående retning. Disse bakker er betinget af de foldninger i kridtlagene, som isen har forårsaget. På toppen af disse bakker ligger kridtet nær jordoverfladen, hvilket betyder at jordbunden har et højt indhold af kalk. Terrænformen i den sydlige del af regionen kunne indikere at bakkeryggene i forbindelse med isens tilbagesmeltning er blevet eroderet af smeltevand, hvorved falske bakker er dannet. Terrænet er højtliggende med høj andel af bakketoppe med en højde på over 100 m.o.h.

Kombinationen af kalkholdig og dermed let eroderbar undergrund og nedsivende regnvand har forårsaget, at der i området findes en del jordfaldshuller. Store Geddesø, Aborre Sø og Hune Sø er dannet på baggrund heraf. Disse søer er ganske dybe. Aborre Sø, som ligger 93 m.o.h., er 19,5 meter dyb (Trap, 1955).

Ud mod Østersøen er de opskubbede kridtflager blotlagt og danner en op til 100 meter høj kridtklint. Den hvide kridtflade brydes af istidsaflejringer, der eroderes lettere end kridtet og derfor skrider ned af klinten og danner de såkaldte fald. Stranden for foden af klinten består af det flint, som vaskes ud af Klinten.

Arealanvendelse

Dyrkningsformer

Den dominerende arealanvendelse i området er ekstensiv udnyttelse af arealerne. Området syd for Busenevej er en undtagelse, idet jorden her dyrkes intensivt. Hertil kommer arealer på vestsiden af vejen, som løber nord/syd i den nordlige del af området. De dyrkede arealer ligger således i yderkanten af karakterområdet.

Halvkulturarealer

Overdrev er den dominerende arealanvendelse i de dele af karakterområdet, hvor der ikke er skov. Samlet dækker overdrevsarealerne omkring 141 ha. i dette karakterområde (AIS). Overdrevsarealerne plejes ved fældning af uønsket opvækst samt kvæggræsning. Jydelejet i den nordlige del af Klinteskoven og Høvblege syd for Klinteskoven betragtes som værende af særlig høj naturmæssig kvalitet. Lang kontinuitet som græsningsoverdrev kombineret med den kalkholdige jordbund og for Høvbleges vedkommende den sydvendte orientering har betinget forekomst af omkring 18 forskellige arter af orkidéer i området. Danmarks eneste bestand af Sortplettet Blåfugl findes på Høvblege (Skov- og Naturstyrelsen, 1994).

Langbjerggårds jorde mellem Jydelejet og Krageskoven kan ligeledes betegnes som overdrev, dog endnu ikke så biologisk interessant.

Beplantning

Størstedelen af området er skov. Samlet dækker skoven et areal på omkring 740 ha. Heraf dækker løv omkring 631 ha. mens nål dækker omkring 109 ha (AIS). Arealerne med nål findes som mindre områder spredt i et skovområde domineret af løv. De dele af skovarealet, som er statsejet, drives som naturskov (Skov- og Naturstyrelsen, 1994). Skoven strækker sig helt ud til kanten af klinteområdet og nogen steder ned af de stejlt skrånende fald. Især i disse områder er træerne krogede og hæmmede i vækst.

Skovbrynet ind i landet følger en bugtet linie, således at der skabes en form for overgangszone mellem det åbne land og skoven, hvor overdrev og skov afløser hinanden og nogle steder glider over i hinanden. Grænsen udviskes især omkring Høvblege og Jydelejet af krat. Skovbrynet i den sydlige del af Klinteskoven består af løv iblandet enkelte nåltræer, mens skovbrynet i den nordlige del omkring Jydelejet domineres af løv.

På Høvblege findes spredte bevoksninger af ene, andet nål og løv. Et gammelt stendige, som løber i øst-/vestgående retning for foden af Høvblege, er bevokset med løv og nål, dog hovedsageligt slåen.

I Jydelejet findes ligeledes spredt ene og "småer" af flerstammede bøgetræer på de afgræssede overdrevarsarealer.

Syd for Busenevej på de dyrkede landbrugsarealer udgøres bevoksningen af enkelte sporadisk bevoksede diger samt beplantning omkring gårdene. Denne beplantning er dog begrænset i omfang.

Bebyggelsesstruktur

Landsbyen Busene ligger i områdets sydlige del. Ifølge Trap (1955) kan Busene føres tilbage til 1370. På de høje målebordsblade fra 1888 består Busene af to gårde samt fem til seks mindre huse. I perioden frem til 1930 og videre til i dag kommer omkring 3 huse til. Denne udvikling afspejles i bebyggelsen, som består af bindingsværkshuse og enkelte nyere huse. Landsbyen bærer præg af at tjene rekreative formål. Der findes en naturcampingplads, et pensionat samtidig med at ikke alle huse ser ud til at fungere som helårsbeboelse.

I området syd for Busenevej, hvor jorden dyrkes, ligger enkelte gårde spredt. De er forholdsvis tydelige i landskabet idet beplantningen, som findes i tilknytning til disse, er af begrænset udstrækning.

Liselund Slot med tilhørende parkanlæg ligger i områdets nordligste del. Liselund Slot består af en række mindre bygninger inspireret af udenlandsk arkitektur, som ligger spredt i parken, der er anlagt efter idealerne for den Engelske landskabshave (Fritzboeger, 2001). I tilknytning til dette parkanlæg ligger en nyere opført hovedbygning fra 1887, der i dag fungerer som hotel.

Syd for Hunosø ligger et vandrehjem, hvorfra der drives hestepension og er mulighed for fiskeri i søen. I samme område, blot syd for Klintevejen ligger en campingplads omkranset af Klinteskoven.

I Klinteskoven nær klinten omkring Maglevandsfald og Dronningestolen ligger et tidligere hotel samt et cafeteria. Disse byggerier ligger i tilknytning til den parkeringsplads hvor besøgende til klinten parkerer. Hotellet blev opført i 1910 og har i dag den form, som det havde da det blev opført. Nord for hotellet ligger et cafeteria. Cafeteriet blev opført i dets nuværende form i 1969 i tidstypisk "halbyggeri" fra 1960'erne. Dette "halbyggeri" blev opført som en tilbygning til den oprindelige pavillion fra 1895, som stadig ligger bag selve cafeteriet. Pavillionen fungerede som traktørsted med beværtning af lokale og turister som besøgte klinten (Kulturmiljøet på Store Klint).

Foto 4: Landsbyen Busene.

Tekniske anlæg

Ved kysten syd for Klinteskovene nær klinteområdet, som på 4-cm kortet kaldes Skredrenden, står en radar.

Parkeringsplads med tilhørende bomanlæg ved Maglevandsfald og Dronningestolen.

Rumlige og visuelle forhold

Det kuperede terræn og skiftet mellem græssede overdrev, små bevoksninger og de bugtede skovbryn skaber et varieret middel- til småskala landskab med lokalt forekommende lukkede landskabsrum. De lukkede landskabsrum er hyppigst forekommende i den nordlige del af karakterområdet. Idet der fra områderne syd for Klinteskovene ved Mandemarke Bakker, Høvblege og videre østover er udsigt over det åbne dyrkede agerlandskab, som ligger syd for området med Østersøen i baggrunden.

Den del af karakterområdet som ligger syd for Busenevej fremstår i modsætning til de ovenfor omtalte områder som et åbent middel- til storskala landskab. Terrænet, der også her er bakket, giver en let grad af variation til det ellers enkelte landskab med dyrkede marker og enkelte spredte gårde.

Hele området er roligt og afdæmpet både visuelt og lydæssigt. Dog er området præget af turisme gennem vandrestier og skiltning, campingplads, vandrehjem, p-pladser ikke mindst ved Klinten nær Maglevandsfald hvor der også er legeplads og cafeteria. Disse faciliteter er afgrænsede i udstrækning, og den resterende del af karakterområdet fremstår roligt om end velbesøgt i sommermånederne.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Karakterområdet udgøres af ejerlavene til Liselund Hovedgård, den østligste del af ejerlavet til Magleby, den del af ejerlavet til Klintholm Hovedgård, som er skov, samt de nordligste dele af ejerlavene til Busene og Mandemarke.

Af det kort over arealanvendelsen i 1682, som Frandsen (1975) har konstrueret på baggrund af matrikulerings oplysninger fra boniteringen foretaget i 1682 sammenholdt med udskiftnings og matrikelkort fra omkring 1800, fremgår det, at de arealer, som er indeholdt i dette karakterområde, fungerede som enten fællesskov eller græsningsareal. Det er således et område, hvor topografi og jordbundsforhold har betinget en ekstensiv udnyttelse af den naturlige ressource.

Ved krongodssalget i 1769 blev den sydlige del af dette areal inddraget som jord til det gods, som senere blev til Klintholm Gods samt den nordlige del af Klinteskovene til det gods hvor Liselund blev opført i 1791-92.

Stendiger er hyppigt forekommende i karakterområdet. Der er for en dels vedkommende tale om skovdiger betinget af fredskovsforordningen fra 1805 men andelen er så høj, at en del af dem må være betinget af ejerforholdene. I området omkring den sydlige grænse for ejerlavet til Klintholm Gods er andelen af stendiger høj og iøjnefaldende.

I 1784 køber Gérard Pierre Antoine, som ejede Calmettenborg (Marienborg) på Vestmøn, den nordlige del af Klinteskovene samt Sømarke by. Samme person påbegyndte opførelsen af lystslottet Liselund med tilhørende parkanlæg i 1791 (Stephensen, 2001). Der blev ændret på terrænet, dæmmede op og plantet til således at området fik den rette karakter til at danne rammerne for et varieret og oplevelsesrigt parkanlæg i romantisk havestil inspireret af den engelske landskabshave. Haven er anlagt således, at

bepantning og bygninger i samspil med terræn og de opdæmmede damme skulle afspejle "kombinationen af Schweiz, Norges, Italiens og Hollands naturejendommeligheder" (Stephensen, 2001). Dette afspejles i bygningerne, i det der udover selve hovedhuset ligger bl.a. Det Kinesisk Lysthus, Schweizer huset og Det Norske Hus placeret på udvalgte steder.

Klinten har siden begyndelsen af 1800-tallet været et yndet udflugtsmål både for lokale og turister (Nøhr & Rosenmeir, 1999). Nær klinten ved Maglevandsfaldet blev i 1895 opført en pavillon, der fungerede som traktørsted. Pavillonen findes stadig. Den er dog i 1969 blevet suppleret med en tilbygning i form af det nuværende cafeteria. Denne tilbygning er ifølge Kulturmiljørådet (1999) opført i "halstil", som var typisk for 1960'ernes byggeri. Syd for pavillon og cafeteria ligger i dag det tidligere Hotel Store Klint, som blev opført i 1910. Hotel Store Klint fungerede som hotel for sommergæster indtil for få år siden (Kulturmiljørådet, 1999).

Inde i selve skoven findes ifølge 4-cm kortet et højt antal gravhøje.

Foto 5: Lystslottet Liselund med tilhørende parkanlæg blev anlagt i 1791.

Foto 6: Pavillonen ved Maglevandsfald blev opført i 1895. Det her gengivne fotografi er fra omkring 1900.

Foto 7: Hotel Storeklint blev opført i 1910. Det har bevaret sit udseende helt

frem til i dag – det fungerer dog ikke længere som hotel.

Foto 8: Stendige i Jydelejet. Området er rigt på stendiger.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

Overdrevsarealerne græsses og uønsket opvækst fjernes. Der er således ingen tegn på forandring af disse områder. Det areal, som græsses syd for Klinteskoven, er tilsyneladende blevet udvidet imod syd. Dette betyder, at de ekstensivt udnyttede arealer udvides og områdets ekstensive fremtoning styrkes.

Landsbyen Busene har mistet sin oprindelige tilknytning til landbruget og bærer i stedet præg af at tjene rekreative formål. Dog fremstår Busene og det omkringliggende landskab syd for Klinteskoven, ihvert fald i april måned, mere roligt og mindre påvirket af turisme end den nordlige del af karakterområdet ved campingpladsen, vandrehjemmet og p-pladsen ved klinten.

Som beskrevet ovenfor har området lang kontinuitet som ekstensivt udnyttede arealer, hvilket må antages at hænge sammen med terræn- og jordbundsforhold. Tidsdybden i landskabet går således, ikraft af overdrev og skov, over 200 år tilbage. Godser og stendiger fra omkring 1800 supplerer den lange kontinuitet med kulturmønstre med en alder på omkring 200 år. Stendigerne er nogle steder begyndt at falde sammen. Arealanvendelsen er forholdsvis uændret i forhold til tidligere tider, men er idag betinget af et ønske om at understøtte og bevare naturlige habitater for planter og dyr.

Sporene efter områdets funktion som turistmål har undergået ændringer i tidens løb og er tilstræbt tilpasset tidens behov. Således fungerer området stadig som turistmål, men elementerne som er betinget af denne funktion er ændret, og de gamle elementer forsvundet eller i hvert fald i ændret.

Planmæssige og juridiske bindinger Regionplan 2001-2013

- Ny skovtilplantning uønsket

I de områder, som ikke allerede er skov, er ny skovtilplantning uønsket.

- Regionale naturområder

Hele området med undtagelse af der hvor der er skov, er udpeget som regionalt naturområde

Overfredningsnævnets afgørelse af 18. november 1983 om fredning af arealer af Høje Møn og Møns Klint i Storstrøms Amt.

Der er tale om en status quo fredning, som har til formål "at sikre en opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske, naturhistoriske og naturvidenskabelige værdier, som området rummer, samt at udvide offentlighedens ret til færdsel i området". Der henvises til overfredningsnævnets afgørelse for detaljer om fredningens indhold.

Natura 2000 områder

- Habitatområde nr. 150. Klinteskoven

Hele karakterområdet, på nær den del som ligger syd for Busenevej er indeholdt i habitatområde nr. 150

- Habitatområde nr. 207 Klinteskov kalkgrund

1994 ha. af havområdet omkring klinten udgør habitatområde nr. 207.

Udpegningsgrundlaget for habitatområderne kan ses på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside (Skov- og Naturstyrelsen, 2004 A) Ved udpegningsgrundlag skal forstås hvilke naturtyper og arter i det udpegede område, der er årsag til udpegningen.

- EF-fuglebeskyttelsesområdenr. 90

Litteratur

Bo Brix et al. (1999): Naturforvaltning gennem ti år – 1989-1998, [Online]. Skov- og Naturstyrelsen, København. [Citeret maj 2004] Tilgængelig på internettet:
www.sns.dk/natur/netpub/naturforvaltning/Naturforvaltning.htm

Skov- og Naturstyrelsen (19XX): Oplev og bevar blomsterne på Møns Klint, [Online]. Skov- og Naturstyrelsen, København. [Citeret maj 2004]. Tilgængelig på internettet:
www.skovognatur.dk/Falster/oplev/orchide/dkorch.htm

Skov- og Naturstyrelsen (1994): Møns Klint og Klintholm, [Online]. Skov- og Naturstyrelsen, Vandreture i statsskovenen nr. 53 [Citeret maj 2004]. Tilgængelig på internettet:
www.sns.dk/Falster/vandrefl/53moenskl.htm

Møns Museum (1999): Kulturmiljøet på Store Klint, Møns Klint, [Online]. Rapport til Kulturmiljørådet i Storstrøms Amt ved Møns Museum December 1999. [Citeret maj 2004] Tilgængelig på internettet:
www.museum-online.dk/kulturm_rapport/store_klint/start.htm

Stephensen, L. S. (2001): Danmarks Havekunst. Bind II. Arkitektens forlag.

Frandsen K. E. (1975): Møns udvikling fra omkring 1600 til 1900 I: Bygd nr. 5. 1975.

Nøhr, S. & Rosenmeir, E. M. (1999): Fra det nu forsvundne Møn. Strandbergs Forlag.

Skov- og Naturstyrelsen (2004 A): Udpegningsgrundlag – habitatområder. [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/habitat/oplysninger/udpegningsgrundlag

Skov- og Naturstyrelsen (2004 B): Habitatdirektivet: [Citeret maj 2004]

Tilgængelig på internettet: www.natura2000.sns.dk/habitat/habitatdirektivet/